

‘Schokkend dat met gif wordt gespoten in drinkwaterwingebieden’

Jurist Anne de Vries geportretteerd in het natuurgebied Regte Heide en Riels Laag. Beeld Roos Pierson Nederland schendt de Europese richtlijn voor duurzaam gebruik van pesticiden, concludeert Natuur & Milieu op basis van eigen onderzoek. Jurist Anne de Vries noemt het onbegrijpelijk dat de overheid wettelijke regels aan haar laars lapt.

Onno Havermans 10 mei 2024, 22:00

Water uit de kraan komt vaak uit een bron in de buurt. Zo ook bij de inwoners van Venray en Horst aan de Maas: hun drinkwater komt uit de veenbodem van natuurreserveaat Breehei, eigendom van Waterleiding Maatschappij Limburg die het gebied zorgvuldig afschermt tegen verontreiniging. WML kan dat niet alleen, ze heeft steun van de overheid nodig.

De provincie Limburg heeft daarom rondom het waterwingebied een bufferzone aangewezen, een zogeheten grondwaterbeschermingsgebied. Daarvan zijn er een paar honderd in heel Nederland, herkenbaar aan een blauw bord met een waarschuwing tegen bodemverontreiniging. Om de kwaliteit van het grondwater te bewaren zijn in zo'n gebied risicovolle activiteiten verboden.

Toch liggen er in het grondwaterbeschermingsgebied Breehei veel bollenvelden – hun totale oppervlak is groter dan het hele waterwingebied waar ze omheen liggen. De teelt betreft vooral lelies, het gewas waarvoor veruit de grootste hoeveelheid bestrijdingsmiddelen nodig is. Grofweg de helft van het grondwaterbeschermingsgebied Breehei is in gebruik voor akkerbouw. Er worden bijvoorbeeld ook aardappelen en fruit geteeld, die net als lelies behoren tot de top 20 van meest bespoten gewassen.

Bron: <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/schokkend-dat-met-gif-wordt-gespoten-in-drinkwaterwingebieden~b6e7bc7d/>

Mag dat dan zomaar? Nou nee, eigenlijk niet. Bestrijdingsmiddelen blijven niet alleen op de gewassen en de akkers, ze verwaaien in de lucht, spoelen uit naar sloten en sijpelen in de bodem door naar het grondwater. Om beschermde natuur en waterwinning te beschermen is in 2009 de Europese richtlijn voor duurzaam gebruik van pesticiden afgesproken. Vanaf 2012 moet Nederland aan die regels voldoen, maar daar is nog weinig van terecht gekomen.

“Het is onbestaanbaar dat Nederland zich niet houdt aan wetgeving die het zelf in Brussel heeft afgesproken”, zegt Anne de Vries, jurist bij Natuur & Milieu. De milieuorganisatie onderzocht welke regels van toepassing zijn in grondwaterbeschermingsgebieden, in de buurt van oppervlaktewater en in Europees beschermde Natura 2000-gebieden. “Waar mag je nou wel of niet spuiten”, vat De Vries in één zin samen.

Nergens verboden

De conclusie van het rapport dat vrijdag verschijnt: Nederland voert de wet niet goed uit. Zo is het gebruik van bestrijdingsmiddelen vrijwel nergens verboden. “Je moet het gebruik stoppen of in elk geval minimaliseren in kwetsbare drinkwater- en natuurgebieden”, legt De Vries uit. “Maar in gebieden waar we grondwater gebruiken voor drinkwater zijn alleen de zogeheten prioritairere stoffen verboden, die een groot risico vormen voor het watermilieu, en stoffen waarvan bekend is dat ze makkelijk uitspoelen. Terwijl we honderden bestrijdingsmiddelen hebben. Daarvan mag 80 procent gewoon worden gebruikt. Dat is geen minimaliseren. Ook middenin kwetsbare natuur mag op agrarisch land meestal nog worden gespoten.”

Breehei is niet uniek, zo blijkt uit het onderzoek van Natuur & Milieu. In het Drentse grondwaterbeschermingsgebied Valtherbos, op de Hondsrug, waar het drinkwater voor Emmen wordt geput, is 60 procent van de grond in gebruik voor landbouw, grotendeels als grasland maar ook akkers. Op ruim een kwart van het gebied (28 procent) worden gewassen geteeld uit de top 20 van meest bespoten teelten.

Dit beeld is ook te zien in andere beschermde drinkwatergebieden: 40 procent van het totaaloppervlak van alle grondwaterbeschermingsgebieden bestaat uit landbouwgrond, waarvan iets minder dan de helft voor akkerbouw. Op 6 procent worden de meest bespoten gewassen geteeld.

Ook in Natura 2000-gebieden ligt veel landbouwgrond waarop bollen, aardappelen en fruit worden geteeld. Slechts in 6 van de 42 gevallen die Natuur & Milieu onderzocht zijn serieuze beperkingen opgelegd aan het pesticidengebruik in het natuurgebied.

“We wisten al dat bestrijdingsmiddelen doordringen tot ver in natuurgebieden”, zegt De Vries. “Maar ze kunnen er dus ook worden gebruikt. Het is schokkend dat er zoveel meest-bespoten teelten te vinden zijn in kwetsbare gebieden.”

Verkeerd ingelicht

Dat gebeurt zelfs in sommige waterwingebieden, de directe cirkel rondom het drinkwaterpunt, blijkt uit het onderzoek van Natuur & Milieu. “Landbouwminister Adema heeft in de Tweede Kamer gezegd dat het gebruik van pesticiden in waterwingebieden verboden is. Maar Flevoland, bijvoorbeeld, laat ook daar alle middelen toe tenzij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden dat heeft verboden. In 80 procent van de gevallen is dat niet zo. In zes van de twaalf provincies zijn bestrijdingsmiddelen niet categorisch verboden in waterwingebieden. De minister heeft de Kamer dus verkeerd ingelicht.”

Hoewel de Europese richtlijn voor duurzaam gebruik landelijk geldt, is het aan de provincies om pesticidengebruik in kwetsbare gebieden te beperken. Zij zijn immers verantwoordelijk voor zowel natuurbeheer als milieuwetgeving. Toch is dit vreemd, zegt De Vries, want elke provincie doet dit op z'n eigen manier en dat leidt tot soms grote verschillen.

Het Brabantse natuurgebied Regte Heide en Riels LaagBeeld Roos Pierson

“In Limburg geldt een verbod op stoffen die kankerverwekkend zijn, het DNA beschadigen of de voortplanting verstoren, Zuid-Holland hecht daarnaast opvallend veel waarde aan het verbieden van stoffen die huidirritatie veroorzaken, Gelderland verbiedt schadelijke stoffen maar maakt niet duidelijk wat dat betekent. Het is bizar dat je in de ene provincie een middel kunt gebruiken en in de andere niet. Bovendien ligt een grondwaterbeschermingsgebied soms in twee provincies. Ik denk niet dat boeren hier wijs uit worden.”

Flevoland en Limburg staan gebruik van bestrijdingsmiddelen in kwetsbare drinkwatergebieden ruim toe, blijkt uit de inventarisatie van Natuur & Milieu. “En juist in de provincies die niet veel beperkingen opleggen zien we landbouwgebieden met de meest bespotten teelten midden in drinkwatergebied.”

‘Waar wachten we nog op?’

Laat uitvoering van deze belangrijke milieubeschermingswet niet aan de provincies over, maar neem als kabinet de regie, adviseert Natuur & Milieu. “Op z'n minst moet Nederland het gebruik van bestrijdingsmiddelen minimaliseren”, licht De Vries toe. “Dat kan door in die kwetsbare gebieden alleen nog biologische middelen toe te staan. De minister heeft als doelstelling het aandeel biologische landbouw te vergroten van 4 procent in 2020 tot 15 procent in 2030, dus waar

wachten we nog op? Natuurlijk moet je de boeren ondersteunen om die overstap te maken. Dat kost geld, maar dat kan geen reden zijn om Europees recht niet uit te voeren.”

Behalve in grondwaterbeschermingsgebieden en beschermd natuurgebieden moet Nederland ook meer doen tegen verontreiniging van het oppervlaktewater met bestrijdingsmiddelen, zegt De Vries. Volgens de Europese richtlijn voor duurzaam gebruik moeten bufferstroken voorkomen dat pesticiden in de sloot langs een akker terechtkomen.

“Voor de meeste gewassen in Nederland geldt een buffer van een halve meter, bij bollen is dat anderhalve meter en bij bomen vijf meter”, somt De Vries op. “Maar de Europese autoriteit voor voedselveiligheid Efsa zegt dat een zone van 15 meter passend is, dan heb je een reductie van 72 procent van de emissie. Dat is dus 30 keer meer dan wat bij ons gebruikelijk is.

“Die 50 centimeter is veel te krap, daarmee schenden we het recht. En eigenlijk weten we dat al lang: we halen de Kader Richtlijn Water niet omdat er te veel bestrijdingsmiddelen en nitraat uitspoelen naar het oppervlaktewater. Volgens de Bestrijdingsmiddelenatlas liet maar 38 procent van de meetpunten in 2022 geen overschrijding van de grenswaarden zien, 62 procent dus wel. Nederland staat in de top 3 van landen met het meest vervuilende water in Europa.”

Voor het onderzoek ‘Bestrijdingsmiddelen in Nederlandse natuur en water, schending van Europese verplichtingen’ maakte Natuur & Milieu gebruik van de meest recente data, uit 2022. Gegevens over waar welke hoeveelheden bestrijdingsmiddelen zijn gebruikt en waar biologisch wordt geteeld zijn niet openbaar.